

A M. N. Múzeum Hemiptera-gyűjteménye.

Irta Dr. Horváth Géza.*

Valamint a természetben az állatvilág főtömegét, a fajok számát tekintve, a rovarok alkotják, úgy a Magyar Nemzeti Múzeum állattani gyűjteményeiben is ez az állatosztály van a leggazdagabban képviselve, mert rovaraink összes állománya ez idő szerint a $\frac{3}{4}$ millió darabot már jóval meghaladja. Az egyes rovarrendek állománya, kerekszámokban kifejezve, a következő:

Hymenopterák	42,000 darab
Bogarak	500,000 „
Lepkék	60,000 „
Legyek	60,000 „
Neuropterák	6,200 „
Orthopterák	7,000 „
Hemipterák	100,000 „

Összesen 775,200 darab.

Rovargyűjteményeink azonban nem épen csak gazdagságuk miatt érdemelnek kiváló figyelmet, hanem tudományos becslésnél fogva is. Hírüket és értéküket a legilletékesebb hazai és külföldi szakkörökben leginkább azok a tudományos dolgozatok állapították meg, melyek a bennük található tárgyak alapján már eddig is napvilágot láttak, s a melyekre vonatkozólag az eredeti és hiteles típusok — részben unicumok — most itt őriztetnek. Az alábbi ismertetésekből szintén kitűnik, hogy nincs oly rovarrend, a melyből kisebb-nagyobb számú ilyen tipikus példányokkal ne dicsekedhetnénk.

A rovarok már kezdettől fogva különös figyelemben részesültek Múzeumunkban. A mióta pedig az állattár gyűjteményeinek keretei az egész földkerekség állatvilágára kiterjesztettek, mindinkább kidomborodott az a törekvés, hogy legalább rovargyűjteményeinkkel a nagyobb európai múzeumok színvonalára emelkedjünk. Ennek a törekvésnek megvoltak és megvannak a maga természetes okai. Arról ugyanis — legalább jó hosszú időre — le kellett és

* »A M. N. Múzeum multja es jelene« című műből.

le kell mondanunk, hogy kivált a nagyobb gerinczes állatokat illetőleg a nagy és gazdag nyugati nemzetek legelső muzeumainak gazdagságát elérjük. Ehhez nem rendelkezünk a szükséges anyagi eszközökkel: de meg aztán Magyarországnak nincsenek tengerentúli gyarmatai, a melyekből az exotikus állatvilág ritkább, érdekesebb és rendszeren igen drága képviselőit könnyű szerrel megkaphatnánk. De azt igenis, már mostani szerény viszonyaink között is elérhetjük, hogy rovargyűjteményeink gazdagságával és tudományos értékével a világ legelső muzeumai között foglalhassunk helyet. Már most is vannak egyes rovarcsoportok, a melyekből a mienknél szebb és gazdagabb gyűjtemény semmiféle más muzeumban sem található.

Tudományos rovargyűjteményeinkhez járulnak még a szemléltető gyűjtemények, melyekben a rovarvilág jellemző és nevezetesebb alakjai systematikus rendben sorakoztatva vannak kiállítva. Azonkívül a rovarok fejlődése, álczáikkal, bábjaikkal, az általuk megrongált növényrészekkel stb. csoportosítva, külön szekrényekben szintén be vannak mutatva. Sajnos, hogy gyűjteményeinknek ezt a részét már évek óta kénytelenek vagyunk a nagy közönség elől elzárva tartani. De éppen azok a termek, a melyekben a rovarok állanak, egyszersmind az osztály szaktisztviselőinek dolgozó helyiségeként szolgálnak, s különben is annyira zsúfolva vannak szekrényekkel, hogy a látogató közönség ott szabadon nem mozoghatna, sőt el sem férhetne.

A Hemiptera-gyűjtemény jelenleg összesen mintegy 100,000 példányból áll. A magyarországi gyűjtemény teljesnek mondható, mennyiben a hazánk területén eddig felfedezett 1676 Hemipterafaj kivétel nélkül mind képviselve van benne, még pedig egészen hiteles példányokkal. Az általános gyűjteményben aránylag legjobban vannak képviselve a palaearktikus faunaterület, továbbá Új-Guinea, a maláji archipelagus szigetei és Madagaszkár.

A Hemiptera-gyűjtemény első alapját úgy látszik az a 187 európai, jobbára magyarországi fajból, illetőleg 771 példányból álló kis gyűjtemény képezte, mely 1839-ben S a d l e r J ó z s e f hagyatékából került a Múzeum birtokába. Ezt a szerény alapot F r i v a l d s z k y J á n o s 1850-ben magyar- és törökországi fajok ajándékozásával kezdte gyarapítani, azontúl pedig (1851—1862) Budapest környékén és az ország különböző részeiben tett gyűjtéseinek eredményével növelte.

A gyűjtemény eleinte kizárólag csak európai, főleg belföldi anyagból állott. A legelső exotikus fajok dr. D o l e s c h a l l L a j o s tól származtak, a ki 1856-ban Jávából, 1859-ben pedig Amboinából küldött a Múzeumnak rovarokat. Majd 1861-ben dr. D u k a T i v a d a r tól Kelet Indiából érkeztek Hemipterák. Jelentékenyebb volt a gyarapodás 1864-ben F r i v a l d s z k y I m r e rovargyűjteményének megvásárlásával. E gyűjtemény a többi között 2446 palaearetikus és 164 exotikus Hemipterát is tartalmazott, melyeknek értékét kivált az a körülmény emelte, hogy nagy részüket még H e r r i c h - S c h ä f f e r determinálta.

Az egész gyűjtemény ekkor még mindamellett meglehetősen szerény volt, ámbar F r i v a l d s z k y J á n o s belföldi gyűjtéseim kívül 1868 óta már némi vásárlások és ajándékozások is hozzájárultak gyarapításához. Az akkori ajándékok közül főlemlithetők: V e r e b é l y i I m r e mexicói és P á v e l J a n o s kis-ázsiai gyűjtései, valamint az osztrák Novara expedíció gyűjtéseiből kapott anyag. Csak 1870-ben X á n t u s J a n o s kelet-ázsiai gazdag gyűjtéseinek beérkezésével érte el a gyűjtemény azt a fokot, hogy úgy terjedelménél, mint tudományos érdekénél fogva méltan figyelmet igényelhet.

Az erre következő 25 év alatt leginkább a belföldi gyűjtemény gyarapodott részint az állattári osztály személyzete által hazánk különböző vidékein gyűjtött anyaggal, részint F u s s K á r o l y és B i r ó L a j o s gyűjteményeivel, valamint egyes ajándékokkal. A F u s s-féle gyűjtemény, melyet jobbara F i e b e r határozott volt meg, hazai fajokon kívül más országbeli európai fajokat is tartalmazott. Exotikus anyag ez alatt az idő alatt aránylag csak keves érkezett be, nevezetesen: S a r k a d y K á r o l y tól Braziliából, dr. M a c h i k G y u l á tól Szumatrából, S t o c k i n g e r F e r e n c z tól Kelet-Indiából, V a d o n a J á n o s tól ennek földkörüli útjából, dr. P r o c o p p J e n ő től Mexikóból és S z é c h e n y i B é l a gróftól Kelet-Ázsiából.

Hemiptera-gyűjteményünk tulajdonképen csak 1896 óta vett nagyobb lendületet, midőn 2735 fajból, illetőleg mintegy 42,000 meghatározott példányból álló palaearetikus gyűjteményemet a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékoztam. Evvel elértük azt, hogy ilyen gazdag palaearetikus gyűjteménnyel e rovarrendből jelenleg egyetlen más nyilvános múzeum sém dicsékedhetik. E gyűjteményt gazdagsága mellett kiválóan becsessé teszik a benne levő nagyszámú hiteles típusok, továbbá az a körülmény, hogy kiterjed még az Aphidák- és Coccidákra is, melyek a legtöbb ilyenmű gyűj-

teményben rendszeresen hiányzani szoktak. Az Aphidák között helyet foglal Jules Lichtenstein francia aphidologus classikus gyűjteménye is, mely annak idején hagyományozás útján került birtokomba.

Ugyancsak 1896-ban kezdte meg Biró Lajos új-guineai gyűjtéseit, melyeket aztán időközben a Bismarck-szigetekre, a maláji archipelagusra és Ausztráliára is kiterjesztett. Ezeknek révén hat év alatt (1896—1901) Új-Guineából és a Bismarck-szigetéről eddig összesen mintegy 7000 Hemipterát kaptunk, a maláji archipelagusból és Ausztráliából közel 1500 példányt.

A gyarapodás az utóbbi években különben is nagyobb arányú volt úgy vásárlás, mint ajándékozás, csere és gyűjtés útján. Eltekintve azoktól a vetelektől, melyek egyes külföldi rovarkereskedőknél tétettek, megvásároltunk: M. Korb kis-ázsiai és kaukazusi, dr. Schmiedeknecht egyiptomi és palesztinai, Glaszner Károly cyprusi, L. Bleuse algiri, A. Mocquerys madagaszkári és nyugatafrikai (S Thomé sziget), C. F. Baker észak-amerikai és J. Michaels szurinami gyűjtéseit.

Az ajándékozók közül felemlíthetők: dr. Brancsik Károly, Csiki Ernő, dr. Horváth Géza, dr. Matzumura S., Montandon Arnold és kivált F. D. Godman Londonban, ki a „Biologia Centrali-Americana” kötetiben feldolgozott anyagból 192 közép-amerikai fajt ajándékozott 439 példányban. Ugyancsak ajándék gyanánt kaptuk meg Zichy Jenő gróf ázsiai és dr. Almásy György turkesztáni expedíciójának Hemipteraanyagát, továbbá F. Silvestri dél-amerikai, dr. W. Horn ceyloni és Th. Becker kanári-szigeti gyűjtéseit.

Az allattári osztály tisztviselői közül dr. Madarasz Gyula 1896-ban Ceylonból hozott Hemipterákat, dr. Kertész Kálmán pedig 1900-ban Németországból és Ausztriából, míg a löbbi személyzet a Magyar Birodalom területen, beleértve Dalmáciát, Boszniát és Herzegovinát is, foglalkozott a rovarok gyűjtésével.

A mi az egész gyűjtemény jelenlegi állapotát illeti, a palaeartikus fajok mind meg vannak határozva, az exotikus anyag nagyobb része azonban még feldolgozásra és rendezésre vár. De gyűjteményünk, gazdagsága mellett, annyi sok érdekes és ritka, sőt egészen új dolgot tartalmaz, hogy már most is a tekintélyesebb európai gyűjtemények között foglalhat helyet. Különös tudományos becset adnak neki a nem csekély számú tipikus példányok. Majdnem valamennyi szakembertől, a ki az utolsó félszázad alatt Hemipterákkal foglalkozott, vannak benne ilyen típusok és pedig a követ

kezőktől: Atkinson, Baker, C. Berg, Breddin, Branesik, Champion, A. Costa, Distant, Edwards, P. M. Ferrari, Fieber, Flor, Förster, Del Guercio, Handlirsch, Herrich-Schäffer, Horváth, Jakowleff, Kirkaldy, Lichtenstein, Fr. Löw, Matzumura, Melichar, Montandon, Montrouzier, Mordwilko, Oschanin, Puton, Reuter, Rey, J. Sahlberg, E. Saunders, J. Scott, Signoret, Stahl és C. G. Thomson.

A M. N. Múzeum Hymenoptera-gyűjteménye.

Irta Mocsáry Sándor.*

A mintegy 14000 fajt 42000 példányban magában foglaló Hymenoptera-gyűjteményünk általában véve eléggé szépnek, sőt egyes részeiben, más múzeumok gyűjteményeivel szemben, gazdagnak mondható. Áll ez főleg a fémdarazsak (Chrysididae) s a dél-amerikai nagy diszdarazsak, a Pepsis-ekre nézve. Mert míg a fémdarazsakból 530 faj van gyűjteményünkben 4100 példányban, tehát az ismert 820 fajnak kétharmadrésze, addig az eddig leírt mintegy 170 Pepsis-ből körülbelül 130 fajunk van 656 példányban. E többnyire ritka állatokból álló két gyűjtemény tehát olyan, a melyhez hasonló aligha van az egész világon. De nem kevésbé szépen van képviselve a Mutilla-nem is, melyből 410 fajunk van 1080 példányban; továbbá a Sphecidák, az Euglossa, Centris, Xylocopa fajok, a palaearetikus s különösen az élősdű méhfélék, az idegenföldi Tenthredinidák és Braconidák s általában véve Bíró Lajos gyűjtése alapján, az új-guineai Hymenopterák, köztük főleg a hangyafélék (Formicidae), melyek oly sok új nemet és fajt szolgáltatottak, hogy azok más gyűjteményekben aligha vannak csak megközelítőleg is oly nagy számmal együtt. A mintegy 120 darabból álló s lassanként szerzett fészkek, főleg a társaséletű darazsak fészkei, jobbára Dél-Amerikából, szintén csak kevés múzeumban lesznek meg. De bizonyára figyelmet érdemel ama 3800 faj- és 24000 példányból álló magyarországi gyűjtemény is, mely főleg a Magyar Nemzeti Múzeum tisztviselőinek, továbbá Páve I. János múzeumi gyűjtőnek s mások szíves hozzájárulásának köszöni megalkotását, s mely a magyar fauna ilyenmű állatesoportjának meg lehetőszen hű képét adja

* »A M. N. Múzeum múltja és jelene« című műből.